

Sanayi Alanlarının Dönüşümü: Uşak Eski Tabakhane Deri Sanayi Bölgesi

Nurhan KOÇAN*

* Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Bornova, İzmir, TÜRKİYE

Sorumlu yazar: nurhankocan@mynet.com

Özet

Son yıllarda, kent merkezlerinde kalan eski sanayi alanlarının yeni kentsel mekan ihtiyaçları doğrultusunda sürdürülebilir plan kararlarıyla yeniden değerlendirilmesi güncel konulardan biri haline gelmiştir. Kentsel dönüşüm, terk edilmiş ve eskimiş kentsel alanlara sosyo-kültürel, ekonomik ve fiziksel açılardan yeni bir kimlik ve karakter yükleyen karar ve uygulamaları içermektedir. Uşak Eski Tabakhane Deri Sanayi Bölgesi tarihi geçmişiyle önemli bir kentsel alandır ve bu alan kentin ekolojik yapısına büyük etkisi olan Dokuz Sele Deresi kenarında yer almaktadır. Uşak Eski Tabakhane Deri Sanayi Bölgesinin farklı işlevlerle dönüşüm senaryosu kapsamında değerlendirilmesi alanı kentin önemli bir odak noktası haline getirecektir. Çalışmada günümüzde işlevini kaybetmiş olan Uşak Eski Tabakhane Deri Sanayi Bölgesi ve alan için kurgulanan kentsel dönüşüm projesi kararları açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Sanayi Alanları, Deri Sanayi, Kentsel Dönüşüm, Uşak Eski Tabakhane Deri Sanayi Bölgesi

Conversion of Industrial Areas: Usak Old Tannery Leather Industry Zone

Abstract

In recent years, the old industrial areas in the urban centers re-evaluation of sustainable planning decisions because of the needs new urban space, has become one of contemporary issues. Urban regeneration, on the abandoned and outdated urban areas socio-cultural, economic and physical aspects of a new identity and character decision and applications includes. Usak Old Tannery Leather Industry Zone is the historical past of this major urban area and located at the edge of the Dokuz Sele Creek impact of the city's ecological structure. Usak Old Tannery Leather Industry Zone evaluation of the different functions within the scope of the conversion scenario will become of the area city's an important focal point. In this study, Usak Old Tannery Leather Industry Zone which has lost the function of the today and is edited for the urban transformation project decisions will be explained.

Key Words: Industrial Areas, Leather Industry, Urban Renewal, Usak Old Tannery Leather Industry Zone

Giriş

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren kent planlama süreçlerinde yaşanan gelişimler sonucu sanayi alanlarının kent dışında yer alması fikri kabul görmüş ve bu alanlar kent dışı alanlarda yer almaya başlamıştır. Üretimin kentlerden uzaklaşmasıyla kent içinde kalan sanayi alanları, kentlerin yeniden yapılanma sürecinde yeni kullanım biçimleriyle önemli bir rol üstlenmişlerdir.

Kentlerde nüfusun ve kentsel arazi değerinin her geçen gün artması, sanayi alanlarının buldukları kentsel konumların değerli olması ve ortaya çıkan yeni kentsel mekan ihtiyaçları için elverişli olmaları, bu alanların sürdürülebilir kent kavramı ile yeniden programlanarak kullanılmasını gerekli kılmıştır (Tolga, 2006). Kentsel dönüşüm, bozulma ve çökme durumunda olan kentsel alanların sosyal, ekonomik, fiziksel ve çevresel koşullarının kapsamlı ve bütünlük yaklaşımıyla iyileştirilmesini öngören strateji ve eylemler bütünüdür. Kentsel mekanın bu bağlamda yeniden değerlendirildiği dönüşüm projeleri, doğal ve kültürel değerlere önem veren nitelikli proje ve uygulamalar olarak kentsel alanların değişimi ve planlamasında yerini almıştır (Özden, 2001).

Fiziksel dönüşüm çevresel kalitenin gelişimi ile ilişkilendirilmektedir. İşlevini ve önemini yitirerek sorunlu duruma gelen sanayi alanları kentsel dönüşümü hedef alan bütüncül planlama yaklaşımlarıyla çağdaş yaşam koşullarına uygun olarak yeniden kazanılabilecek ve yeni mekanlar sağlanabilecektir (Roberts ve Skyes, 2000).

Dünyadaki sanayi alanlarının dönüşüm projelerinde, dönüşümün temel stratejileri; sanayinin kentte yaptığı tahribatın ortadan kaldırılmasını sağlamak, üretim sürecinde kentten uzak kalan bölgeyi kentle bütünleştirmek, bunları sağlarken de işlevini yitirmiş sanayi mirasını koruyarak gelecek nesillere görsel ve deneysel olarak doğru aktarılmasını sağlamaktır. Dönüşüm alanlarının kentler arası rekabette kentin tanıtımına ve sosyal çevreye katkıda bulunması da hedeflenmektedir (Tolga, 2006).

Kentsel dönüşüm sürecinin başarıya ulaşabilmesi; dönüşümün fizik-mekan çerçevesinde tanımlanan içeriğinin yanı sıra, sürdürülebilirlik, toplumsal katılım, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutları ile bir bütün olarak ele alınması sonucuna bağlıdır (Demirsoy, 2006). Kentleşme sürecinde alınan doğru plan kararları ve uygulamalar kent merkezlerinde atıl kalan alanların yeniden canlandırılıp değerlendirilmesi yönünde gelecekte gerçekleştirilebilecek dönüşüm projelerine örnek olması açısından önem taşıyacaktır.

Kentsel Dönüşüm Kavramı

Kentsel dönüşüm kavramı hem uygulamada hem de kuramsal anlamda; kentsel alanda bütünsel bir değişme, fiziksel yapılaşma düşünüldüğünde var olan yapı stokunda bir değişim ya da ortak akıl ve sağduyu gözetildiğinde kent içinde belli gerekçelerle istenmeyen kentsel dokuların dönüştürülmesi anlamlarında kullanılabilir (Şahin, 2003). Genel anlamıyla, kentsel dönüşüm, farklı nedenlerden dolayı zaman süreci içinde eskimiş, yıpranmış ya da kimi durumlarda terk edilmiş kentsel dokunun, günün sosyo-ekonomik ve fiziksel koşulları göz önünde tutularak değiştirilmesi, dönüştürülmesi, ıslah edilmesi ve yeniden canlandırılarak kente kazandırılması olarak ifade edilebilir. Kentsel dönüşüm bu türden alanlara sosyo-kültürel, ekonomik ve fiziksel açılardan yeni bir kimlik ve karakter yüklemektedir (Özden, 2001).

Kentsel dönüşüm, “kentsel sorunların çözümünü sağlayan ve değişime uğrayan bir bölgenin ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarına kalıcı bir çözüm sağlamaya çalışan kapsamlı bir vizyon ve eylem” olarak tanımlanmaktadır (Thomas, 2003). Değişime uğrayan kentsel bölge, tarihi bir yerleşme, işlevini yitirmiş bir sanayi alanı ya da pek çok toplumsal ve mekansal sorunu barındıran bir konut alanı olabilir. Bu bölgelerin sorunlarının ekonomik, toplumsal ve mekansal anlamda çözülmesi amacıyla gerçekleştirilen müdahaleleri içeren süreç genel olarak kentsel dönüşüm olarak adlandırılmaktadır. Dolayısıyla, aslında kentsel dönüşüm ekonomik, toplumsal ve mekansal pek çok kent planlama eylemini, yasaları, politikaları, ekonomik karar ve tercihleri içeren çok çeşitli aktörlerin yer alabildiği bir eylemler bütünüdür (Sönmez, 2005).

Sanayi devrimi ile başlayan, Dünya Savaşları ile devam eden ve 1980’li yıllara kadar yaşanan süreçte kentsel dönüşüm olgusu; meydana gelen hızlı kentleşme, kent mekansal yapısında değişim, savaş sebebi ile yaşanan yıkımlar, kentsel alanlarda nüfus yoğunlaşması gibi faktörlerin kentsel çevrede yarattığı fiziksel köhneleşmenin yeniden ele alınması olarak yorumlanırken, 1980’li yıllardan sonra; fiziksel, ekonomik ve sosyal ilişkiler bütünlüğünün sorgulandığı ve bu sorgu çerçevesinde dönüşümün ele alınmasını zorunlu kılan bir kavramsal yapı içerisine oturduğu bilinmektedir (Demirsoy, 2006).

Kentsel alanların çöküntü bölgeleri haline gelmelerinin en önemli nedenlerinden birisi bu alanların ekonomik canlılıklarını yitirmesidir. Kentsel dönüşüm, fiziksel, çevresel ve sosyal çöküntü içinde olan alanların iyileştirilmesinde, yerel ekonominin canlandırılmasını bir araç olarak kullanmayı hedeflemektedir. Terk edilen alanlarda

yeniden işlevlendirme, yerel ticareti harekete geçirecek yeni mekansal oluşumlar yaratma gibi yöntemlerle ekonomiye ait dinamikleri harekete geçirecek, fiziksel yenileşmeye itici bir güç oluşturacaktır (Roberts ve Sykes, 2000).

Gelişmiş ülkelerde üretimin kent dışında yer seçmesi ile çöküntü alanı haline gelen merkez alanlarda kültür, turizm ve emlak eksenli stratejilerle tasarlanan dönüşüm projeleri, bu alanların önem kazanmasına ve gelişmesine araç olmaktadır (Görgülü, 2005). Kentsel dönüşümün sürecinin başarıya ulaşabilmesi; dönüşümün fizik-mekan çerçevesinde tanımlanan içeriğinin yanı sıra, sürdürülebilir, sosyal ve kültürel boyutları ile toplumsal katılımın bir bütün olarak ele alınması sonucuna bağlıdır (Demirsoy, 2006).

Sanayi Alanları ve Deri Sanayi Alanları

Deri ve deri ürünleri sanayi Türk ekonomisinde gerek iç tüketim gerekse dış satım bakımından önemli yer tutan sektörlerden biridir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde küçük aile işletmeleri şeklinde yürütülen dericilik, imparatorluğun özellikle gelişme döneminde ulaşılan yüksek düzey ile Avrupalıların ilgisini ve dikkatini çekmiştir. Çok eski ve köklü bir yapıya sahip olan deri sanayi Cumhuriyetin ilk yıllarında babadan oğla geçen bir işkolu olarak kalmış ancak kalkınma programlarında belirlenen çeşitli özendirici ve destekleyici önlemler sayesinde kabuk değiştirmeye başlamıştır (Kantarlı, 1999).

İlk olarak 1924 yılında gerçekleştirilen İzmir İktisat Kongresi'nde deri ve deri ürünlerinin sanayine, tekstil sanayinde olduğu gibi ağırlık verilmesi kararlaştırılmıştır. Sonraki yıllarda devletin deri sektörüne özel desteği hayvancılığın desteklenmesi, Sümerbank aracılığı ile ham derinin işlenmesi ayakkabı üretimi şeklinde olmuştur. 1950'li yıllardan sonra özel sektörün desteklenmesi yönündeki çabaların sonunda Türk Deri ve Deri Mamülleri Sanayi'nde bir kıpırdanma başlamıştır (Kantarlı, 1999).

1970'li yıllara kadar deri sanayinin dış dünya ile ilişkisi ham ve yarı mamül deri ihracatı şeklinde olmuştur. Bu yıllardan itibaren deri sanayi, emek yoğun bir iş kolu olduğu ve aynı zamanda aşırı çevre kirliliğine yol açtığı için gelişmiş ülkelere doğru kaymıştır. Yine bu dönemde Türk Deri Sanayinde bazı değişiklikler gözlenmiştir. Bunlar ham deri kalitesini düzeltme, daha bilinçli bir üretim ve kesim, deri işleme tekniklerinin revizyonu, kaliteli kimyasal madde kullanımı, deri makineleri

parkını modernize etmek ve fabrika örgütlenme biçimini değiştirmek şeklinde olmuştur. İşletmedeki bu değişiklikler sanayi yapılan ve alanlarını da etkilemiş yeni teknolojilere uygun yeni alanlar ihtiyacı doğmuştur (Kantarlı, 1999).

Gelişmiş ülkelerin teknoloji üretimine yönelmeleri 1980 yılından sonra ihracatı destekleme politikaları çerçevesinde yürürlüğe konan uygulamalar özellikle deri konfeksiyon alanında ihracat ağırlıklı çalışan orta ölçekli konfeksiyon işletmeleri sayısında önemli bir artışa neden olmuştur (Çörekçi, 1995).

Önceleri deri sanayi alanları genellikle işletme sonrasında gereken su ihtiyacı ve atıkların kolayca bertaraf edilmesi amacıyla dere kenarlarında kurulmuştur. Ayrıca çalıştırma maliyetlerinin azaltılması, kolay ulaşım, nakliye gibi faktörlerle birçok eski deri sanayi bölgesi kente yakın konumlanmıştır. Ancak 1950'li yıllardan sonra tüketicilerin mal ve hizmetlere karşı taleplerinin artması sanayi bölgelerini hareketlendirmiştir. Otomasyon nedeniyle çok katlı fabrikalar birçok imalatçı için uygun olmaktan çıkmıştır. Otomobil sektörü ile ulaşımın kolaylaşması ve taşıma araçlarındaki değişiklikler kent merkezine yakın olma zorunluluğunu ve gerekliliğini ortadan kaldırmış, işletmeler daha rahat çalışabildikleri geniş, kentten uzak alanları tercih eder olmuşlardır (Buck, 1980).

Günümüzde yaşanan hızlı teknolojik gelişim beraberinde ekonomik ve sosyal değişimi getirmiş ve bu değişim mekana bakış açısını değiştirmeye başlamıştır. Yeni teknolojilerin kullanımı sonucunda sanayi alanları yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Bu yeni yapılanma mekanda yaşanan değişimlerle açıklanmaya başlamış ve sürecin mekansal sonucu olarak sanayi firmalarının yer değiştirmelerinin önemi artmıştır (Bostan, 2008). Sanayinin sıkışıklıktan kurtulması, değerli kent arazilerinden uzaklaştırılması ve planlı sanayi bölgelerine taşınmasıyla kent içindeki eski alanlar olumsuz görünüm ve etkileriyle kent arazilerini işgal eder durumda kalmışlardır.

Sanayi Alanlarının Dönüşümü

Üretimin azalması veya tamamen kalkmasıyla birlikte sanayi mekanlarının bulunduğu kentlerde yeni bir mekansal yapılanma başlamıştır. İşlevsiz kalan sanayi alanlarının, büyümeyle ortaya çıkan yeni kentsel mekan ihtiyaçlarının karşılanması için tekrar kullanılması; hem kentler için artık önem kazanan imaj hem de azalan çevre kaynaklarının daha dengeli kullanılması için son derece ekonomik ve çevreci bir

politika olarak benimsenmiştir. Bu bağlamda ortaya çıkan dönüşüm, sürdürülebilirlik gibi kavramlar kentlerin gelişiminde rol oynamaya başlamıştır (Tolga, 2006).

Dünya genelinde üretimin yer değiştirmesi, ekonomideki farklı yapılanma ve küreselleşme, kentlerin yeniden yapılanma sürecine girmesine neden olmuştur. Avrupa, ABD ve Japonya kentlerinde yeni bir mekansal yapılanma başlamıştır. Üretim kentleri olmaları gereğince sanayinin kent merkezinde yer aldığı bu şehirlerde, boşalan endüstri tesisleri, liman ve tersaneler ortaya çıkan yeni kentsel mekan ihtiyaçları için yeniden kullanım gereksinimiyle dönüşmeye başlamışlardır (Tolga, 2006).

Değişen üretim şekli, hayat tarzı, mekan ihtiyaçları ile dönüşen fiziki kentsel mekanında bu anlayışlar çerçevesinde kent gelişim ve korunmasına yönelik bir takım prensipler ortaya çıkmıştır. Bunlar; (Thorns, 2004)

- Kapsamlı, bütüncül ve bölgesel alan kullanım planlaması
- Ekonomik açıdan tutarlı ve doğal kaynakları koruyan bir gelişme,
- Mevcut ve yeni yapılara hizmet etmek üzere bakımı yapılan ve artırılan altyapı,
- İşlevsiz kalan kent arazilerinin ve yerleşmelerin yeniden geliştirilmesi,
- Uygulanacak programla alanın kente ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan katkısının sağlanması
- Mevcut ticaret alanları ile ve kentle bütünleştirilmiş planlı ulaşım olanakları,
- Açık alanları koruyan ve geliştiren bir yaklaşım
- Kentin gelişim yönü, ihtiyacı, alanın bu konudaki yeterliliği dikkate alınarak oluşturulmuş yeni dinamik kentsel senaryo,
- Görsel ve sosyo-kültürel değerleri ile alanın kent içinde çekim merkezi haline gelmesi,
- Alandaki kullanılmayan atıl sanayi makinelerinin görsel obje olarak değerlendirilerek alan kullanıcılarına ve özellikle alanın geçmişini bilmeyen genç nesile aktarılmasının sağlanması,
- Eski üretim yöntemleri sebebiyle doğal çevrede oluşmuş tahribat ve kirliliğin temizlenerek kentin ekolojisine olumlu katkıda bulunması,
- Kent kullanıcısının proje aşamasında katılımının sağlanması,
- Oluşturulan senaryoda farklı sosyo-ekonomik kitlelere hitap eden mekanlar oluşturarak alanın farklı zaman dilimlerinde sürekli kullanılmasının sağlanması şeklinde belirtilmiştir.

Bu bağlamda değerlendirildiği zaman kentsel dönüşüm, kentsel gelişim, büyüme gibi olguların tek bir etken, tek bir bölge bazında değerlendirilmemesi; kentin ekonomik, sosyal ve fiziki yapısının bir bütün olarak değerlendirilip tek bir projeymiş gibi ele alınması doğru, kalıcı ve sürdürülebilir çözümlerin bulunmasını sağlayacaktır (Tolga, 2006).

Kentsel dönüşüm olgusuyla kentlerin yeniden ele alınması kentsel dönüşüm stratejilerinin doğru belirlenip doğru uygulanmasıyla mümkün olabilmektedir. Kentsel mekanda, alt ölçekten, üst ölçeye kadar fizik mekanı, sosyo-ekonomik ve kültürel dengelerle birlikte yorumlayarak, yaşanabilir, kaliteli, kentsel mekanlar üretilmesi sağlanabilmektedir.

Materyal Yöntem

Çalışmanın materyalini Uşak Eski Tabakhane Deri Sanayi Bölgesi oluşturmaktadır. Araştırmada yardımcı materyal olarak konu ile ilgili araştırmalardan elde edilen literatür kaynakları, konu ile ilgili yapılmış araştırmalar, Uşak Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Kentsel Dönüşüm Bürosu'ndan elde edilen bilgi ve belgeler, yerinde yapılan inceleme ve araştırmalarda tutulan notlar ile çekilen fotoğraflar kullanılmıştır.

Araştırma yöntemi kapsamında veri toplama, analiz ve değerlendirme çalışmaları yapılmıştır. Uşak Eski Tabakhane Deri Sanayi Bölgesi kentsel dönüşüm projesi paftaları, konu ve çalışma kapsamı ile ilgili yapılan kaynak araştırmaları doğrultusunda değerlendirilmiş, çalışma alanında yapılan inceleme ve gözlem notları ile fotoğraflar başta olmak üzere tüm veriler bütünleştirilerek sanayi alanı dönüşümü kapsamında alanın mevcut ve öneri durumuna ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.

Araştırma Bulguları

Uşak Deri Sanayi ve Eski Tabakhane Deri Sanayi Bölgesi

Uşak'ta dericiliğin tarihi MÖ.5. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Bu bölgeye yayılmış olan Frigyalılar devrinden beri devam eden hayvan kaynaklarını içeren dokumacılık ve dericilik Uşak'ta var olan ilk sanayi dallarıdır (Tutsak, 1998) (Şekil 1). Uzun yıllar ilkel yöntemlerle çalışan bu sektör ülke ekonomisi ve sanayisinin gelişmesine paralel olarak kendini yenilemekte ve imalatta modern teknolojiye doğru yönelmektedir. Kendilerine Debbag ya da Tabak denilen derici esnafı hayvan derisini işleyerek elbiselik zig haline getirmektedir.

Uşak'ta dericilik 1926 yılında sanayinin makineleşmeye başlamasıyla süratli bir gelişme göstermiştir. Cumhuriyet devrinin ilk yıllarında Uşak'ta derici-tabak 124 esnaf vardır. Bu dönemde tabakhanelerde 400 civarında işçi çalışmaktadır. Öncelikle ilkel yöntemlerle ve insan gücüne dayalı tekniklerle deri-meşin üretimi yapılan işletmeler usta-çırak ilişkisi ile kurulmuş ve geliştirilmiştir (Tutsak, 1998) (Şekil 2,3). Günümüzde yaklaşık 3000 kişinin istihdam edildiği bu iş kolunda 300 işyeri bulunmaktadır. Yılda 50 milyon adet hayvan derisini işleme kapasitesine sahip olan sektör faaliyetini sürdürmektedir (Uşak Valiliği, 2007).

Hali hazırda iç piyasada tüketilen zig derinin % 60'ı Uşak'ta üretilmektedir. Son yıllarda dericilik alanında yeni atılımlara girilmiş olup modern makinelerin de devreye sokulmasıyla üretim ve kalitenin artırılması çalışmaları hızlandırılmıştır. Üretilen kumaş deriler başta İstanbul olmak üzere yurt içindeki konfeksiyon atölyelerinde deri giysi haline getirilmekte ve bu imalatın da büyük bir bölümü yurt dışına ihraç edilmektedir. Halen Uşak'ta 35 deri konfeksiyon atölyesi faaliyet göstermekte olup günlük ortalama 200 adet deri giysi imal edilmektedir (Uşak Valiliği, 2007). Ayrıca derinin işlenmesi sırasında yan ürün olarak elde edilen artıklar sabun sanayinde ve ayakkabılık astar imalatı sanayinde kullanılmaktadır.

Uşak Eski Tabakhane Deri Sanayi Bölgesi Uşak Kent Merkezi içinde, ana ulaşım yollarına çok yakın bir bölgede yer almaktadır. Alan, içerisinde deri işletmelerinin büyük kısmının boşaldığı, çoğunluğu boş ve yıpranmış fabrika binalarından oluşmaktadır. Ayrıca proje alanında deri işletmelerinin atıkları ile kirlenen Dokuz Sele Deresi bulunmaktadır (Şekil 4,5).

Kentin büyümesiyle kent merkezinde kalan deri sanayi alanı çevreyi kirletmesi, olumsuz görünümü ve Dokuz Sele Deresi'ne olan olumsuz etkileri ile gündeme gelmiş ve dönüşüm senaryosu fikri oluşmuştur. Uşak Organize (Karma) Deri Sanayi Bölgesi ise Uşak-Denizli karayolunun 8-10. km.sinde 2.596.519 m² alana kurulmuştur. Yeni deri sanayi bölgesinde sanayi parselleri, sosyal tesisler, arıtma tesisi, spor tesisleri, yeşil alanlar ve otoparklara yer verilmiş, bölge içinde 2000-10.000 m² arasında değişen 445 adet sanayi parseli kurulmuştur (Tutsak, 1998).

Uşak Eski Tabakhane Deri Sanayi Bölgesi Dönüşüm Senaryosu Stratejileri

Mekansal ölçekte yapılması planlanan kentsel yenileme çalışmalarında alınan kararların etkilerinin, her ölçekte değerlendirilmesi gerekmekte ve oluşturulan politikaların mekansal, sosyal ve ekonomik etkilerine ait sınırların da belirlenmesi gerekmektedir. Kent planlama çalışmalarında uygulanmaya çalışılan planlama araç ve hedefleri, plansız yapılaşmanın bulunduğu, sanayi alanlarının işgal ettiği ya da oldukça bakımsız durumda bulunan alanların yenilenmesi şeklinde düşünülebilmektedir (Erden, 2003).

Uşak Eski Tabakhane Deri Sanayi Bölgesi kentsel dönüşüm projesi, deri sanayi alanının uzun yıllar içinde yıpranan fizik yapısı, alanın kullanım düzeyinin ve eski öneminin azalması, çevre açısından olumsuz görünüm ve koşullar yaratan bu alanın en kısa sürede yenilenip kent bütününe katılması düşüncesi ile başlamıştır. Bu düşünce ile öncelikle bölgenin fiziksel yenilemesinin yapılması, eski yapı dokusunun ortadan kaldırılması ve sosyal yapı kapasitesinin artmasının sağlanması amaçlanmıştır. Aynı zamanda kentsel ekolojik yaşamın vazgeçilmez unsurlarından biri olan Dokuz Sele Deresi doğal koridorunun yeni kullanım kararları ile geliştirilmesini ve korunmasını hedeflenmektedir.

Uşak Kenti Eski Tabakhane Bölgesi kentsel dönüşüm alanı kent ölçeğinde hizmet verecek ticari ve rekreatif alanlar yaratacak, zengin bir sosyal ve kültürel kent yaşantısını içinde barındıran bir merkez senaryosu ile kurgulanmıştır (Uşak Belediyesi, 2010) (Şekil 6).

Araştırma alanının merkez ve kent bütünüyle olan bağlantısında toplu taşıma ile yaya ve bisiklet dolaşımını destekleyecek uygulamalar önerilmiştir. Oluşturulan yeni kent alanı, çevre ile güçlü ilişkiler içerisinde çevreyi besleyen, anıtsal ve hükmedici olmaktan

ziyade insancıl ve kentsel hafızayı güçlendiren nitelikte bir tavrıla ele alınmıştır. Farklı odaklarda meydanlar ve toplanma mekanları oluşturulmuştur (Uşak Belediyesi, 2010). Mekansal örgütlenmenin oluşumunda sosyo-kültürel derecesi yüksek mekanlar oluşturmak ve algılanabilir olmak proje yaklaşımlarının önceliğini oluşturmuştur. Araştırma alanında farklı büyüklükte ve plan tiplerinde konutlar üretilmiştir. Ticari alanlarda banka, alışveriş mekanları, küçük işyerleri gibi kullanımlar yanında yeme-içme, eğlence ve kültür birimleri düşünülmüştür (Uşak Belediyesi, 2010). Proje alanı içerisinde yeşil alanlar, kent yaşamı ve aktiviteleri göz önünde bulundurularak kent insanının kullanımına sunulan ve sadece dinlenmek ve temiz hava almak için değil çeşitli aktivitelere olanak sağlayan mekanlardan oluşan bir organizasyonla ele alınmıştır. Bu kapsamda proje alanında; göletler, koşu parkurları, spor alanları, açık sergiler, gösteri alanları, yeme-içme ve eğlenme birimleri, kafeterya, eğlence merkezleri ve açık yeşil alanlar planlanmıştır. Bu tür kullanımlar, alanın canlılığını koruyarak günün farklı saatlerinde farklı kullanıcılara hitap edebilecektir (Uşak Belediyesi, 2010) (Şekil 7).

Şekil 1. Çalışma alanının Uşak Kenti içindeki konumu

Şekil 2,3. Çalışma alanının önceki durumuna ait görünüm (Uşak Belediyesi, 2010)

Şekil 4,5. Çalışma alanının mevcut durumu ve atıl sanayi makinelerinden görünüm

Şekil 6. Çalışma alanı için önerilen dönüşüm projesi (Uşak Belediyesi, 2010)

Islah edilip yatağının genişletilmesi düşünülen Dokuz Sele Deresi ve çevresinde oluşturulan kamusal yeşil alanlar, planın yeşil omurgasını oluşturmakta ve kentin yeşil dokusunu bütünleyen ekolojik koridor görevini üstlenmektedir. Yaratılan mekanlar konfor derecesi yüksek yarı açık mekanlara olanak vermiştir (Uşak Belediyesi, 2010) (Şekil 8,9).

Şekil 7. Dönüşüm projesinin gerçekleşmesi durumundaki alan görünümü (Uşak Belediyesi, 2010)

Şekil 8,9. Dönüşüm projesine göre alan görünümünden örnekler (Uşak Belediyesi, 2010)

Sonuç

Doğal kaynakların giderek tükendiği dünyada, kaynakların doğru ve ekonomik kullanımı konusundaki bilincin yükselişi, sürdürülebilirlik, dönüşüm gibi kavramların

ortaya çıkmaya başlamasıyla beraber sanayi alanlarının dönüştürülerek yeniden kullanımı fikri giderek yaygınlaşmaktadır. Bu kapsamda kent merkezlerinde kalan eski sanayi alanlarının kentsel dönüşüm kararları çerçevesinde ele alınması kentsel mekanın şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır.

Gelişen kentlerde kişilerin daha iyi yaşam mekanlarına sahip olma isteklerinin karşılanmasında kent içindeki atıl alanların değerlendirilmesi uygun çözümler oluşturabilmektedir. İnsanların güvenliklerinin sağlandığı ve her bakımdan gelişmiş alanların oluşturulduğu, farklı sosyal kitlelere hitap eden planlama çalışmalarının başında, yenileme ve dönüşüm çalışmaları gelmektedir. Yenileme ve dönüşüm projelerinin kentsel bütünlüğün sağlanması ve korunması açısından bütüncül ve sürdürülebilir plan kararları ile tasarlanıp uygulanması projelerin başarısı açısından da büyük önem taşımaktadır.

Kentsel dönüşüm projeleri, kentlerde yaşanan fiziksel çöküş karşısında, sürdürülebilir ve bütüncül bir yaklaşımla sorunlu dokuları iyileştirmekte, terk edilmiş kentsel alanları yeniden işlevlendirerek yeni kentsel mekanlar kazandırmaktadır. Bu kapsamda dönüşüm projelerinde kentin ekonomik, sosyal ve fiziki yapısı bir bütün olarak değerlendirilip doğru, kalıcı ve sürdürülebilir çözümlerin bulunması gerekmektedir.

Sanayi alanlarının dönüşüm projeleri kentlerin imajı açısından da büyük katkı sağlamakta projelerin tanıtımıyla kentin tanıtımının yapılmasını sağlamaktadır. Uşak Eski Tabakhane Deri Sanayi Bölgesi kentsel dönüşüm projesi Uşak Kenti için kentsel ölçekte yenilenmeyi, dönüşümü içeren ilk projedir. Proje Uşak Kenti için kentsel ölçekte başka sorunlu alanlarda da yapılacak dönüşüm projeleri için örnek teşkil etmektedir. Proje tamamlandığında ıslahı bitecek olan Dokuz Sele Deresi rekreasyonel kullanımlarla kent halkı için farklı bir ortam sağlayacaktır.

Uşak Eski Tabakhane Deri Sanayi Bölgesi kentsel dönüşüm projesi kentin fiziksel ve sosyal bütünlüğünün sağlanmasını amaçlamaktadır. Bu bağlamda çevrenin fiziksel kalitesinin artırılması amacıyla gerçekleştirilen kentsel tasarım çalışmalarında peyzaj düzenlemeleri büyük önem taşımaktadır. Alanın tasarımında yaya hareketliliğini kolaylaştıracak çevre duyarlı yaklaşımların ortaya konduğu bitkisel ve yapısal peyzaj tasarımları dikkat çekmektedir.

Uşak Eski Tabakhane Deri Sanayi Bölgesi kentsel dönüşüm projesinin uygulanmasıyla kent merkezinde kalan sanayi alanı, daha fazla kullanıcıya hitap edebilecek güncel ve

çağdaş yaşam kullanımları ile donatılacaktır. Kent merkezi için uygun alan kullanımlarının oluşumu kentliler için doğa ile bütünleşik yeni ortamlar sağlayacak ve tasarlanan yeni alan kentin şekillenmesinde olumlu etki yapacaktır.

Kaynaklar

- Bostan, M. 2008. Ankara Metropolitan Alanında İmalat Sanayi Firmalarının Yer Değiştirme Süreci ve Özellikleri Ampirik Bir Çalışma. Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 180 sayfa, Ankara.
- Buck, W.P. 1980. The Industrial Park, Planning Industrial Development, Edited by David F. Wolker, Chicester-New York, page 294.
- Çörekçi, M. 1995. Deri ve Deri Mamülleri Sanayi. Deri Dergisi, Yıl:11, Sayı:124, İstanbul.
- Demirsoy, M.S. 2006. Kentsel Dönüşüm Projelerinin Kent Kimliği Üzerindeki Etkisi Lübnan-Beyrut-Solidere Kentsel Dönüşüm Projesi Örnek Alan İncelemesi. Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Erden, Y.D. 2003. Kentsel Yenileşmede Bir Araç Olarak Dönüşüm Projeleri. Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 245 sayfa, İstanbul.
- Görgülü, Z. 2005. Yeni Ama Yinelenen Gündem: Kentsel Dönüşüm. Mimar.ist, 5 (17), s.44-47.
- Kantarlı, Ç. 1999. Tam Zamanında Üretim Yöntemi ve Türk Deri Sanayinde Uygulanabilirliği. Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 236 sayfa, Manisa.
- Özden, P. 2001. Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine Düşünceler ve İstanbul Örneği. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı:23, İstanbul.

- Roberts, P., Sykes, H. 2000. The Evolution Definition and Purpose of Urban Regeneration. Urban Regeneration a Hand Book, ed. Roberts vd., Sage Publications, page:8-34, London.
- Sönmez, Ö.İ. 2005. Kentsel Dönüşüm Süreçlerinde Aktörler–Beklentiler–Riskler, Egemimarlık Dergisi, s. 53.
- Şahin, S.Z. 2003. İmar Planı Değişiklikleri ve İmar Hakları Aracılığıyla Yanıltıcı (Pseudo) Kentsel Dönüşüm Senaryoları: Ankara Altındağ İlçesi Örneği. TMMOB Şehir Plancıları Odası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, sayfa:89.
- Thomas, R. 2003. Sustainable Urban Design: An Environmental, Approach. Spon Press, ed. K Peter vd., Sage Publications, page:34-42, New York.
- Thorns, D. 2004. Kentlerin Dönüşümü. Soyak Yayınları, İstanbul.
- Tolga, H.B. 2006. Endüstriyel Alanların Dönüşümü, Kentsel Mekana Etkileri: Beykoz Kundura ve Deri Fabrikası İçin Bir Dönüşüm Senaryosu. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Tutsak, Ş. 1998. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Uşak (1923-1933). Uşak Belediyesi Kültür Yayınları Dizisi:2, 206 sayfa, İzmir.
- Uşak Belediyesi. 2010. Uşak Eski Tabakhane Bölgesi Kentsel Dönüşüm Projesi Bölge Tanıtım Kataloğu.
- Uşak Valiliği Yayınları. 2007. İşte Uşak. ISBN: 975-978-975-97720, 396 sayfa, Uşak.